

(УНР) и Белорусской Народной Республики (БНР), стремившихся, несмотря на обоюдные территориальные претензии, получить международное признание, установить добрососедские отношения между собой и другими государствами, о чем свидетельствовали переговоры делегаций БНР с руководителями УНР, в т.ч. по поводу перспектив создания белорусско-украинской федерации, в ходе которых проявилось понимание дипломатических, политических, торговых инициатив белорусских деятелей со стороны украинских лидеров, но так официально и не признавших независимость БНР, что отвечало интересам германских оккупационных властей.

Автором дана достаточно полная характеристика взаимодействия общественных объединений в годы борьбы за независимость белорусской и украинской государственности, укрепления военно-политического союза советских республик (совместная борьба против иностранных интервентов и внутренних антисоветских сил, организация партизанских отрядов в тылу противника, продовольственного обеспечения Красной Армии и гражданского населения, взаимовыгодного товарообмена между республиками и др.).

Особого внимания заслуживает обоснование автором роли партийных комитетов и руководства Советской Белоруссии в 1922 г., поддержка которых проекта федеративного объединения советских республик, предложенного правительством Советской Украины послужила политической основой в образовании СССР.

*Андрій Блануца**

**[ОГЛЯД] БІЛОРУСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ 20-х років ХХ ст.
ARCHE. – 2009. – № 7. ГІСТАРЫЯГРАФІЯ 1920-х: СЯРЭДНЯВЕЧЧА І
РАНЬНЕСАДЭРНЫ ЧАС. – МЕНСК. – 1108 с.**

Черговий номер мінського часопису «Arche» (2009. – № 7) присвячено білоруській історіографії 1920-х років, періоду становлення та розвитку середньовічних та ранньомодерних студій. Редактори тому зібрали в одному виданні праці білоруських медієвістів, які по суті стали бібліографічною рідкістю, адже видавалися невеликими тиражами протягом 1926–1929 рр. Тому цілком виправдано історіографію періоду 1920-х років автор передмови й один з редакторів тому Олег Дзярновіч класифікував як «історіографія епохи НЕПу», а редактор Валерій Булгаков – «розстріляна історіографія», творці якої були репресовані й загинули в ув'язненні чи були розстріляні в результаті сфабрикованої справи проти наукової еліти СРСР (так звана «Академічна справа» або «Справа Платонова»). Тож введення до наукового обігу раритетних праць

* *Блануца Андрій* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків і раннього нового часу Інституту історії України НАН України.

фахівців середньовічної та ранньомодерної історії за задумом редакторів часопису «з моральної точки зору відновить історичну справедливість».

Зацікавлені читачі на сторінках видання можуть ознайомитися й активно використовувати у своїх дослідженнях праці класиків (З. Довгяла, В. Пічета, М. Довнар-Запольський, М. Любавський, А. Ясінський), а також малознаних для широкого кола істориків роботи медієвістів, внесок яких в історіографію має не менше значення за перших. Це – дослідження І. Сосіса, І. Равребе, В. Вольського, А. Савіча, В. Дружчиця, А. Бурдзейка, Т. Забели, А. Товстоліс, Ц. Степанова). Для зручності видавці згрупували праці за тематичними рубриками, такими як «Край», «Держава», «Місто», «Народи», «Писемність», «Право», «Абшарнікі». Для зручності роботи з текстами збережено посторінкові авторські посилання, а також в кінці матеріалу вказано вихідні дані першої публікації та подано коментарі, підготовані О. Дзярновичем.

Як уже вище згадано видання представлено двома передмовами. Так, Валерій Булгаков пояснює ідею видання та принципи публікації текстів, а Олег Дзярнович вводить читачів в епоху, коли творили свої праці білоруські історики. Зокрема, редактор описує особливості білорусизації, історію заснування Білоруського державного університету – осередку білоруської історіографії 1920-х років, діяльність В. Пічети – першого ректора БДУ та засновника «Школи пічетчиків», а також історію створення ще одного осередку історіографії – Інституту білоруської культури (Інбелкульт), на базі якого у 1928 р. створено Білоруську академію наук.

Рубрику «Край» представлено працями М. Любавського «Литва і слов'яни в їх взаємовідносинах в XI–XIII століттях», А. Ясінського «Два слова про волотів. До проблеми першопочатків населення Білорусі» та В. Пічети «Полоцька земля на початку XVI століття», які вперше були опубліковані у виданнях Інституту білоруської культури в 1926 та 1929 рр.

До рубрики «Держава» включено роботи М. Любавського про політичний розвиток ВКЛ на початку XVI ст., М. Довнар-Запольського про соціально-економічну структуру ВКЛ у продовж XVI–XVIII ст., а також В. Дружчиця про статус ВКЛ після Люблінської унії. Що характерно, історики для позначення держави литовців, білорусів, українців активно використовували штучний термін «литовсько-білоруська держава» замість самоназви – Велике князівство Литовське.

Найбільш репрезентативною виявилася рубрика «Місто». Так, видавці розмістили тут п'ять досліджень В. Дружчиця, історика-урбаніста, про магістрат, війтівську владу, історіографію вивчення білоруських міст, а також історичні нариси про Вільнюс та Мінськ періоду ВКЛ. Економічним й торгівельним аспектам розвитку білоруських міст присвячено чотири статті З. Довгяли. Зокрема, литuanіст у своїх працях акцентував увагу на дослідженні купецького капіталу Могилева кінця XVII ст., могилевського братства прасолів, економіки Мінського замку та полоцьких укріплень. Історію міста Могилева напередодні надання йому магдебурзького права (1577 р.) висвітлено у статті Ц. Степанова. Берестейські міста XVI ст. стали предметом уваги Т. Забіли, а нарис соціально-економічного життя Новгрудка представлено А. Бурдзейкою.

У рубриці «Народи» видавці опублікували дослідження І. Сосіса та І. Равребе про єврейську общину у ВКЛ, В. Вольського – про татар, а З. Довгяли – про циган на території білоруських земель ВКЛ. Проблеми білоруського Відродження, книгодрукування, письма та освіти представлено відповідно працями В. Пічети, М. Довнар-Запольського, З. Довгяли та А. Савча у рубриці «Писемність».

Глибокі дослідження у галузі еволюції права та правових відносин у ВКЛ презентовано у рубриці «Право». Зокрема, це праця В. Дружчиця про мову Литовського статуту, В. Пічети про земельне право в Литовських статутах 1529 та 1566 рр. Статус землероба та землевласника за Литовським статутом 1529 р. висвітлено у роботі А. Бурдзейка, а за статутом 1588 р. – Т. Забіли. У цій рубриці також представлено праці А. Товстоліс, одна з яких про заставне право, а друга про сімейне право за Статутами ВКЛ.

Важливі праці, якими активно послуговуються сучасні литуаністи, що належать перу класикам А. Ясінському та В. Пічеті, завершують черговий том «Arche». Це дослідження А. Ясінського – «Спроба критичного вивчення Книги данин великого князя Казимира (з додатками повідомлення А. Седзельникова про писаря Якуба)», «Писар великого князя Казимира Василь Павлович Любич як представник крупного землеволодіння XVI століття (Нарис до історії крупного землеволодіння на Білорусі), а також В. Пічети – «Волочна устава королеви Бони та Устава на волоки.

Сподіватимемося, що даним виданням активно послуговуватимуться сучасні литуаністи, адже першодруки згаданих досліджень не завжди є доступними фахівцям з-поза межами Білорусі.

*Борис Черкас**

[ОГЛЯД] ЖДАНОВИЧ О. АРІАНСТВО В ЕПОХУ КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГО. – К.: ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ, 2009. – 222 с.

У 2009 році в Інституті історії України НАН України вийшла монографія молодого вченого Олесі Жданович, присвячена малодослідженій темі в нашій країні – Аріанству за доби правління римського імператора Константина Великого. Щодо важливості розуміння місця аріанства для становлення сучасного християнства авторка досить чітко занотувала, що цей рух: «...сприяв консолідації християнської церкви та зміцненню в ній позицій держави. Саме завдяки аріанству було скликано Нікейський собор – перше загальне зібрання представників християнського кліру, на якому остаточно оформилася структура церкви та було закладено основи для

* *Черкас Борис* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків і раннього нового часу Інституту історії України НАН України.